

**STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH
W POMORSKIEJ FUNDACJI OCHRONY ZABYTEKÓW „NOTABENE”**

I. POSTANOWIENIA WSTĘPNE

§ 1.

1. Niniejsze Standardy Ochrony Małoletnich określają zasady i procedury obowiązujące w Pomorskiej Fundacji Ochrony Zabytków NOTABENE, których celem jest zapewnienie uczestnikom organizatora bezpieczeństwa i należytego zabezpieczenia przed krzywdzeniem.
2. Ilekroć w niniejszych Standardach używa się wskazanych poniżej pojęć, należy przez nie rozumieć:
 - a) krzywdzenie – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działania lub zaniechanie, polegające na użyciu siły fizycznej, oddziaływaniu psychicznym bądź ekonomicznym, w tym wykorzystywaniu przewagi fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, naruszaniu integralności fizycznej lub dóbr osobistych małoletniego, stosowanie jakichkolwiek form przemocy (w tym fizycznej, psychicznej, seksualnej, ekonomicznej), popełnienie czynu zabronionego na szkodę małoletniego, zaniechywanie małoletniego, a także wszelkie inne działania lub zaniechania zagrażające dobru małoletniego, powodujące szkodę fizyczną lub psychiczną u małoletniego, wywołujące cierpienie, naruszające jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, prywatność, a także wzbudzające w małoletnim uzasadnione poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
 - b) małoletni – osoba, która nie ukończyła 18 lat,
 - c) personel – wszystkie osoby zatrudnione przez organizatora na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia, a także osoby współpracujące lub świadczące dla organizatora określone usługi, np. prowadzące zajęcia, stażyści, praktykanci, wolontariusze,
 - d) rodzic – rodzic uczestnika lub jego opiekun prawny,
 - e) organizator – Pomorska Fundacja Ochrony Zabytków NOTABENE,
 - f) organy ścigania – prokuratura, Policja.
 - g) uczestnik – małoletni będący uczestnikiem zajęć, warsztatów, kursów, eventów lub innych usług świadczonych przez organizatora.

II. ZASADY ZAPEWNIAJĄCE BEZPIECZNE RELACJE POMIĘDZY UCZESTNIKAMI A PERSONELEM

§ 2.

1. Personel zobowiązany jest zapewnić uczestnikom bezpieczny pod względem fizycznym i psychicznym udział w usługach organizatora, a w podejmowanych działaniach powinien zawsze kierować się dobrem uczestników oraz postępować zgodnie z ich szeroko pojętym interesem.
2. Personel w szczególności zobowiązany jest:
 - a) dbać o zachowanie profesjonalnej relacji z uczestnikami, adekwatnej do wieku i poziomu rozwoju uczestników, przyjaznej, lecz z zachowaniem odpowiedniego dystansu,
 - b) odnosić się do uczestników z szacunkiem, a także dążyć do wykształcenia w uczestnikach umiejętności okazywania szacunku w relacjach społecznych, w tym w relacjach z personelem oraz z innymi uczestnikami,
 - c) zachowywać się w stosunku do uczestników w sposób cierpliwy, wyrozumiały, pełny akceptacji,
 - d) wykazać się uważnością na potrzeby i problemy uczestników,
 - e) wykazywać gotowość do wysłuchania uczestników oraz okazania niezbędnego wsparcia i pomocy,
 - f) rozpoznawać potrzeby i możliwości rozwojowe uczestników,
 - g) dostosowywać poziom rozmowy z uczestnikiem oraz zakres i sposób przekazywanych informacji odpowiednio do wieku uczestnika, jego zdolności rozumienia i stopnia rozwoju,

- h) odpowiednio dostosować swoją opiekę oraz metody dydaktyczne do wieku i indywidualnych potrzeb każdego uczestnika,
 - i) wykazywać się otwartością na współpracę z rodzicami uczestników,
 - j) szanować prywatność uczestnika oraz wytyczone przez niego granice.
3. Personel zobowiązany jest poświęcać niezbędną uwagę uczestnikom ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczestnikom z niepełnosprawnościami, uwzględniać ich potrzeby, ograniczenia, a także istniejące i mogące wystąpić potencjalnie problemy, w tym w grupie rówieśniczej. Personel zobowiązany jest również dążyć do wykształcenia we wszystkich uczestnikach postaw koleżeńskich, wyrozumiałości, chęci niesienia pomocy potrzebującym jej rówieśnikom, a także szerokiej tolerancji wobec różnorodności uczestników, ich możliwości, problemów i ograniczeń.
4. Personel powinien w równy sposób traktować wszystkich uczestników. Faworyzowanie bądź dyskredytowanie uczestników bez względu na przyczynę są niedopuszczalne. Działania podejmowane przez personel zawsze powinny być uzasadnione, bezpieczne i sprawiedliwe w stosunku do wszystkich uczestników.

§ 3.

1. Personel nie jest uprawniony do jakiegokolwiek zachowania, które mogłoby zagrozić bezpieczeństwu fizycznemu lub psychicznemu uczestnika, powodować w nim poczucie dyskomfortu, wstydu, zakłopotania bądź zagrożenia. W szczególności zabronione jest:
- a) nadmierne okazywanie sympatii, komplementowanie, pochwały ponad uzasadnioną, przeciętną miarę,
 - b) nadmierne, wykraczające poza uzasadnioną, przeciętną miarę, komentowanie postawy, zachowania, wyglądu, ubioru uczestnika,
 - c) w wypowiedziach do uczestnika lub wobec innych osób odnoszenie się do pochodzenia uczestnika, jego sytuacji materialnej lub faktycznej,
 - d) okazywanie uczestnikowi w jakikolwiek sposób braku szacunku,
 - e) poniżanie uczestnika, ośmieszanie, obrażanie, zawstydzanie, upokarzanie, wyzywanie,
 - f) zastraszanie, grożenie, stosowanie szantażu, w tym emocjonalnego,
 - g) lekceważenie lub ignorowanie uczestnika,
 - h) ujawnianie drażliwych danych i informacji na temat uczestnika, w tym m.in. na temat jego stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, problemów osobistych, niepełnosprawności,
 - i) utrwalanie, powielanie, publikowanie, wykorzystywanie, udostępnianie w sposób lub w formie innej niż wynikająca ze zgody rodzica wizerunku uczestnika oraz jego danych osobowych.
2. U organizatora zabronione jest:
- a) stosowanie kar cielesnych bądź innych, niewspółmiernych do stopnia przewinienia uczestnika,
 - b) stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej lub ekonomicznej we wszelkich formach,
 - c) dawanie przyzwolenia w sposób bezpośredni lub pośredni na jakiegokolwiek krzywdzenie uczestnika, w szczególności stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej lub ekonomicznej przez kogokolwiek,
 - d) zmuszanie uczestnika do wykonywania czynności, których nie jest w stanie albo nie chce wykonać,
 - e) stawianie uczestnikom ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi lub z niepełnosprawnościami wymogów nieuwzględniających ich faktycznych możliwości oraz ograniczeń, nierespektowanie zaleceń wynikających wydanych w stosunku do uczestnika opinii, orzeczeń, zaleceń dotyczących współpracy z uczestnikiem,
 - f) jakiegokolwiek zachowanie naruszające godność uczestnika, dawanie w sposób bezpośredni lub pośredni przyzwolenia na jakiegokolwiek naruszenie godności uczestnika.

§ 4.

1. Personel zobowiązany jest zachowywać się względem uczestnika w sposób jednoznaczny, niebudzący wątpliwości co do charakteru łączącej członka personelu z uczestnikiem relacji.

2. Personel zobowiązany jest do poszanowania nietykalności cielesnej uczestnika. Kontakt fizyczny personelu z uczestnikiem powinien być ograniczony do wyjątkowych sytuacji, w szczególności do udzielenia uczestnikowi niezbędnej pomocy.
3. Niedopuszczalne jest oglądanie i dotykanie intymnych części ciała uczestnika bądź części ciała znajdujących się w ich pobliżu, a także takich części ciała, w taki sposób, w takim miejscu lub w takich okolicznościach, że dotyk mógłby być niewłaściwie zinterpretowany albo wiązać się dla uczestnika z jakimkolwiek dyskomfortem.
4. Zabronione jest inicjowanie oraz uczestniczenie przez personel w grach i zabawach prowadzących do naruszenia integralności fizycznej uczestników, w szczególności wymagających zbliżenia ciała personelu do ciała uczestnika, pocałunków bądź innych, mogących wywołać w uczestnikach poczucie dyskomfortu.
5. Zabronione jest inicjowanie, angażowanie lub przymuszanie uczestników do gier i zabaw, wymagających naruszenia integralności fizycznej uczestników, nadmiernego zbliżenia, kładzenia się na sobie wzajemnie itp. Personel zobowiązany jest uszanować odmowę uczestnika we wzięciu udziału w jakiegokolwiek aktywności wymagającej fizycznego zbliżenia się do innej osoby, niezależnie od wieku lub płci, jeżeli wiąże się ona dla uczestnika z poczuciem dyskomfortu.

§ 5.

1. Wszelkie kontakty personelu z uczestnikami, wynikające ze współpracy z organizatorem powinny odbywać się za wiedzą organizatora. Zabronione jest proponowanie lub wykonywanie spotkań z uczestnikami (w jakimkolwiek celu, nie wyłączając nauki, zajęć, warsztatów, itp.) bez wiedzy organizatora, w szczególności w miejscu zamieszkania personelu lub uczestnika.
2. Zabronione jest oferowanie lub wykonywanie spotkań towarzyskich personelu z uczestnikami, chyba że uczestnika łączą z danym członkiem personelu więzy rodzinne, a spotkania są wykonywane za zgodą rodziców.
3. Personel nie jest uprawniony do oferowania lub wykonywania kontaktów z uczestnikiem bądź z jego rodzicami z wykorzystaniem prywatnego numeru telefonu, adresu e-mail, profilu na portalach społecznościowych itp., chyba że organizator został o tym uprzednio powiadomiony i wyraził na to zgodę.

III. WYMOGI DOTYCZĄCE BEZPIECZNYCH RELACJI MIĘDZY MAŁOLETNIAMI, A W SZCZEGÓLNOŚCI ZACHOWANIA NIEDOZWOLONE

§ 6.

1. Personel zobowiązany jest do obserwowania wzajemnych relacji uczestników, prawidłowości ich przebiegu i reagowania na krzywdzenie uczestników przez innych uczestników oraz na zagrożenie skrzywdzeniem uczestnika przez innych uczestników.
2. Uczestnik zobowiązany jest do traktowania z szacunkiem wszystkich innych uczestników, bez względu na ich wiek, płeć, pochodzenie, wygląd, status majątkowy, niepełnosprawność, szczególne potrzeby edukacyjne oraz wszelkie inne cechy.
3. Uczestnicy powinni wykazywać się koleżeństwem, pomagać sobie wzajemnie, tolerować się.
4. W stosunkach między uczestnikami zabronione jest:
 - a) stosowanie jakiegokolwiek przemocy (fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, seksualnej),
 - b) dokuczanie innym uczestnikom, wyśmiewanie ich, obrażanie, poniżanie, zawstydzanie, upokarzanie,
 - c) stosowanie gróźb, zastraszanie, szantażowanie,
 - d) używanie wulgaryzmów, wyzwisk, obraźliwego języka, obraźliwych gestów,
 - e) krzyczenie na innych uczestników, opluwanie ich, szarpanie za ubrania, popychanie, szarpanie za włosy, podstawianie nóg,
 - f) rzucanie rzeczami swoimi lub należącymi do innych uczestników,

- g)** bicie, kopanie, szczypanie, drapanie, szturchanie,
- h)** jakikolwiek dotyk wbrew woli uczestnika,
- i)** czynienie uwag i komentowanie wyglądu innych uczestników, ich sylwetki, sprawności fizycznej lub intelektualnej, atrakcyjności fizycznej,
- j)** zmuszanie do czegokolwiek, nakłanianie do podejmowania działań zabronionych na terenie organizatora, w tym do popełniania czynów zabronionych,
- k)** wykorzystywanie w jakikolwiek sposób przewagi nad innymi uczestnikami (np. młodszymi, słabszymi, niepełnosprawnymi, ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, w gorszej sytuacji materialnej, w gorszej kondycji fizycznej), stosowanie przymusu wobec innych uczestników,
- l)** naruszanie prywatności i prawa do intymności innych uczestników,
- m)** nakłanianie innych uczestników do palenia lub spożywania alkoholu, zażywania środków odurzających lub leków, nakłanianie do wnoszenia ich na teren organizatora, nabywania,
- n)** ujawnianie informacji, zwłaszcza wstydliwych, kłopotliwych, prywatnych, intymnych dotyczących innych uczestników oraz ich sytuacji życiowej, w tym rodzinnej, udostępnianie ich innym uczestnikom w jakikolwiek formie i w jakikolwiek sposób,
- o)** lekceważenie, izolowanie, wykluczanie z grupy rówieśniczej, ostracyzm,
- p)** jakiegokolwiek zachowanie, które może być nieprzyjemne, krzywdzące, trudne dla innych uczestników.

§ 7.

- 1.** Każdy uczestnik, który doświadczył jakiegokolwiek krzywdzenia ze strony innych uczestników powinien niezwłocznie zgłosić ten fakt dowolnemu członkowi personelu w dowolnej formie (ustna, pisemna, elektroniczna, telefoniczna).
- 2.** Każdy członek personelu powziąwszy wiadomość bądź zauważywszy krzywdzenie uczestnika przez innego uczestnika lub uczestników zobowiązany jest podjąć działania określone w Standardach ochrony małoletnich.
- 3.** Każdy członek personelu powziąwszy uzasadnione przypuszczenie, że uczestnik może być krzywdzony przez innych uczestników, zobowiązany jest w pierwszej kolejności do bacznej obserwacji, w celu potwierdzenia lub wykluczenia swych przypuszczeń, przeprowadzenia dyskretnej i delikatnej rozmowy z krzywdzonym uczestnikiem, a w razie potwierdzenia przypuszczeń, do niezwłocznego podjęcia interwencji.

IV. ZASADY I PROCEDURA PODEJMOWANIA INTERWENCJI W SYTUACJI PODEJRZENIA KRZYWDZENIA LUB POSIADANIA INFORMACJI O KRZYWDZENIU MAŁOLETNIEGO

§ 8.

- 1.** U organizatora obowiązują następujące zasady podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia uczestnika:
 - a)** szybkości interwencji – interwencja powinna być podjęta niezwłocznie po ujawnieniu krzywdzenia lub powzięcia uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia uczestnika,
 - b)** poufności – interwencja powinna być podjęta z poszanowaniem dóbr osobistych uczestnika, w szczególności jego godności i prywatności, z możliwym jak największym ograniczeniem dostępu do informacji dla innych osób, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony danych osobowych uczestnika,
 - c)** wrażliwości i profesjonalizmu – podczas interwencji należy zapewnić uczestnikowi wsparcie personelu, postępować w sposób delikatny.

§ 9.

- 1.** Personel zobowiązany jest zwracać szczególną uwagę na:
 - a)** istniejące u uczestnika obrażenia ciała (np. sińce, rany),

- b) widoczne symptomy dolegliwości bólowych, złego samopoczucia,
 - c) stany napięcia nerwowego u uczestnika, nerwowość, nadwrażliwość, płaczliwość, zmienność nastrojów,
 - d) agresję, nadpobudliwość, nadreaktywność,
 - e) wycofanie w relacjach z rówieśnikami,
 - f) apatię, smutek, płaczliwość, przygnębienie,
 - g) niechęć do powrotu do domu, strach lub inne objawy wskazujące na możliwość istnienia niewłaściwych relacji z rodzicami, opiekunami lub innymi osobami, z którymi uczestnik spędza czas, a także zobowiązany jest dążyć, w pierwszej kolejności poprzez rozmowę z uczestnikiem, do wyjaśnienia przyczyn stwierdzonych przez siebie niepokojących objawów.
2. Personel w miarę swoich możliwości zobowiązany jest obserwować rodziców uczestnika oraz inne osoby przekazujące uczestnika organizatorowi lub odbierające go od organizatora, bądź opiekujące się uczestnikiem, zwracając przy tym uwagę na:
- a) relację z uczestnikiem, sposób odnoszenia się do uczestnika,
 - b) stosowanie zachowań przemocowych, tj. szarpanie, popychanie, bicie, wyzywanie, poniżanie, krzyk, zastraszanie,
 - c) ich wygląd, higienę, trzeźwość, stan wskazujący na regularne nadużywanie alkoholu,
 - d) reakcję uczestnika na spotkanie z daną osobą.

§ 10.

1. W przypadku powzięcia przypuszczenia, że uczestnik może być krzywdzony, członek personelu zobowiązany jest w pierwszej kolejności przeprowadzić rozmowę z uczestnikiem w dyskretnych warunkach, nie wywierając na uczestniku presji oraz nie przymuszając do wyjawiania informacji, których uczestnik nie chce wyjawiać.
2. W przypadku utrzymania przypuszczenia o krzywdzeniu uczestnika lub wątpliwości w tym zakresie członek personelu zobowiązany jest niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie organizatora, który może przeprowadzić rozmowę z uczestnikiem lub jego rodzicami, lub złożyć odpowiednie zawiadomienie organom ścigania lub doprowadzić do wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty”.
3. O ile bezpieczeństwo, zdrowie i życie uczestnika nie są zagrożone i nie wymagają podjęcia natychmiastowej, zdecydowanej reakcji, personel powinien w pierwszej kolejności podjąć czynności wyjaśniające, w szczególności powinni prowadzić obserwacje, przeprowadzić rozmowę z uczestnikiem oraz jeżeli jest to uzasadnione i nie spowoduje zagrożenia dobra uczestnika – z rodzicami, w razie potrzeby w sposób dyskretny przeprowadzić także wywiad wśród innych uczestników organizatora.
4. W razie stwierdzenia, że bezpieczeństwo uczestnika jest zagrożone, zwłaszcza, gdy po odbiór uczestnika stawił się rodzic pozostający w niebudzącym wątpliwości stanie po spożyciu alkoholu, osoba nieuprawniona do odbioru uczestnika ze organizatora w ogóle lub w danym dniu, osoba co do której orzeczono zakaz zbliżania się do dziecka lub kontaktowania się z nim, osoba zachowująca się agresywnie bądź budząca inne uzasadnione zastrzeżenia personelu, każdy członek personelu zobowiązany jest zawiadomić Policję, prosząc o niezwłoczną interwencję, a także zgłosić ten fakt organizatorowi.

§ 11.

1. Personel zobowiązany jest zwracać uwagę oraz obserwować zachowanie innych członków personelu względem uczestników, weryfikować czy jest ono odpowiednie i nie narusza niniejszych Standardów Ochrony Małoletnich, a także czy nie zagraża bezpieczeństwu uczestników.
2. W przypadku stwierdzenia przez członka personelu niewłaściwego zachowania innego członka personelu, należy niezwłocznie zawiadomić organizatora, wskazując wszystkie okoliczności zawiadomienia.
3. Organizator podejmuje działania mające na celu wyjaśnienie zgłoszenia, w szczególności:

- a) prowadzi własne obserwacje,
 - b) przeprowadza osobiście kontrolę pracy członka personelu, którego dotyczy zgłoszenie,
 - c) przeprowadza rozmowę z członkiem personelu.
4. Jeżeli zachodzą podstawy do uznania zgłoszenia za prawdopodobne, a bezpieczeństwo uczestnika jest lub może być zagrożone, organizator może złożyć organom ścigania zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

§ 12.

1. Personel zobowiązany jest zwracać uwagę i w miarę możliwości obserwować funkcjonowanie uczestników w grupie rówieśniczej.
2. W przypadku stwierdzenia przez personel krzywdzenia uczestnika lub powzięcia uzasadnionego podejrzenia o krzywdzeniu uczestnika przez innego uczestnika lub uczestników, personel powinien podjąć czynności adekwatne do sytuacji uczestnika, w szczególności:
 - a) udzielić uczestnikowi pomocy i wsparcia,
 - b) podjąć rozmowę dyscyplinującą i wychowawczą z osobami krzywdzącymi,
 - c) przeprowadzić delikatną i dyskretną rozmowę z krzywdzonym uczestnikiem, m.in. w celu ustalenia częstotliwości krzywdzenia, sposobów krzywdzenia, osób krzywdzących, wyników krzywdzenia,
 - d) w razie nagłej potrzeby wezwać odpowiednie służby, w tym karetkę pogotowia oraz Policję.

§ 13.

W sytuacjach nagłych, lub niecierpiących zwłoki, w szczególności w przypadku naocznego stwierdzenia przez członka personelu krzywdzenia uczestnika przez kogokolwiek, członek personelu zobowiązany jest podjąć natychmiastową interwencję w celu udzielenia uczestnikowi pomocy w zakresie swoich możliwości, umiejętności, zdolności fizycznej. Członek personelu powinien w szczególności:

- 1) podjąć próbę przerwania krzywdzenia, o ile nie wiąże się to dla niego z narażeniem samego siebie na bezpośrednie niebezpieczeństwo,
- 2) udzielić uczestnikowi pierwszej pomocy lub innej niezbędnej pomocy w zakresie swoich możliwości i umiejętności, a w razie potrzeby wezwać karetkę pogotowia,
- 3) zawiadomić Policję, wzywając ją na miejsce zdarzenia, a gdy zachodzi taka potrzeba, wezwać inne służby ratunkowe,
- 4) zawiadomić organizatora i spisać szczegółową notatkę służbową z przebiegu zdarzenia i przedłożyć ją organizatorowi, celem dołączenia do akt interwencyjnych.

V. OSOBY ODPOWIEDZIALNE ZA PRZYJMOWANIE ZGŁOSZEŃ O ZDARZENIACH ZAGRAŻAJĄCYCH MAŁOLECNIENIU I UDZIELENIE MU WSPARCIA

§ 14.

1. Za przyjmowanie i przetwarzanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających uczestnikowi oraz za podjęcie działań mających na celu udzielenie uczestnikowi wsparcia i pomocy odpowiedzialny jest organizator lub osoba przez niego wyznaczona.
2. Każdy, kto powziął wiedzę o krzywdzeniu uczestnika albo uzasadnionym podejrzeniu krzywdzenia uczestnika, jest zobowiązany do zgłoszenia tego faktu organizatorowi lub osobie wyznaczonej, a w sytuacji, gdy podejrzenie krzywdzenia dotyczy organizatora – innej osobie funkcyjnej. W takim przypadku, obowiązki organizatora wynikające z niniejszych Standardów Ochrony Małoletnich obciążają tę osobę funkcyjną.
3. Zgłoszenia dokonane osobie innej niż wskazanej w ust. 1 podlegają niezwłocznemu przekazaniu organizatorowi, celem podjęcia odpowiednich czynności, określonych Standardami ochrony małoletnich.

§ 15.

1. Zgłoszenie krzywdzenia uczestnika może być dokonane w dowolnej formie, m.in. ustnej podczas kontaktu osobistego z członkiem personelu, telefonicznej, pisemnej, elektronicznej.
2. Organizator zobowiązany jest niezwłocznie przystąpić do weryfikacji zasadności zgłoszenia.
3. Osoba przyjmująca zgłoszenie dotyczące krzywdzenia uczestnika powinna:
 - a) wysłuchać zgłaszającego z uwagą i zrozumieniem,
 - b) unikać osądzania oraz wyrażania swoich ocen na temat przedmiotu zgłoszenia,
 - c) powstrzymać się od rozstrzygania o przedmiocie zgłoszenia, od składania obietnic co do rezultatów podejmowanych działań oraz innych zapewnień,
 - d) zadawać zgłaszającemu pytania oraz dążyć do zebrania jak największej ilości informacji,
 - e) udzielić zgłaszającemu informacji na temat obowiązujących procedur, wynikających ze Standardów Ochrony Małoletnich oraz wstępnych informacji o czynnościach, które mogą zostać podjęte.

VI. ZASADY USTALANIA PLANU WSPARCIA MAŁOLETNIEGO PO UJAWNIENIU KRZYWDZENIA

§ 16.

1. Rodzaj i forma wsparcia po ujawnieniu krzywdzenia są ustalane indywidualnie dla każdego krzywdzonego uczestnika w planie wsparcia (plan wsparcia uczestnika).
2. Plan wsparcia uczestnika ustalany jest przez organizatora, niezwłocznie po zweryfikowaniu zgłoszenia.
3. Plan wsparcia jest przedstawiany rodzicom uczestnika. Organizator może zdecydować o zaniechaniu przedstawienia planu wsparcia rodzicowi, który krzywdził uczestnika, zwłaszcza w sytuacji, gdy jego dotychczasowa postawa wskazuje na niecelowość tego działania, bądź zagrażałoby to dobru dziecka.

§ 17.

1. Plan wsparcia powinien określać istotne kwestie związane z udzieleniem uczestnikowi pomocy w zakresie kompetencji i możliwości organizatora.
2. Plan wsparcia powinien być elastyczny, w razie potrzeby na bieżąco modyfikowany.
3. Plan wsparcia uczestnika powinien zawierać w szczególności:
 - a) wskazanie krzywdzonego uczestnika, w tym jego dane osobowe, pozwalające na identyfikację,
 - b) dane osobowe i kontaktowe rodziców uczestnika,
 - c) domniemanego lub ustalonego sprawcę krzywdy,
 - d) opis sposobu krzywdzenia i istotne informacje dotyczące zachowania wobec uczestnika i krzywdy,
 - e) rodzaj i formę wsparcia uczestnika, zestawienie zaplanowanych działań,
 - f) wykonawców planu wsparcia, wraz z określeniem ich podstawowych obowiązków,
 - g) okres objęcia uczestnika planem wsparcia,
 - h) zastosowane formy interwencji przeciwko krzywdzeniu.
4. Jeżeli wymaga tego dobro uczestnika, o objęciu uczestnika planem wsparcia organizator zawiadamia wszystkich lub wybranych członków personelu, instruując ich o sposobie postępowania z uczestnikiem w kontekście dotyczących go problemów, wynikających z krzywdzenia.

§ 18.

Wsparcie dla uczestnika określone w indywidualnym planie wsparcia może obejmować w szczególności:

- a) rozmowy informacyjne z personelem i uczestnikami krzywdzącymi lub w jakikolwiek sposób uczestniczącymi w krzywdzeniu, w celu zwrócenia ich uwagi na istniejący w danej grupie problem oraz określenie wytycznych odpowiedniego postępowania,
- b) przeprowadzenie przez organizatora rozmów z rodzicami krzywdzonego uczestnika i rodzicami uczestników krzywdzących, w celu poinformowania ich o stwierdzonym lub podejrzanym

krzywdzeniu, ustalenia wspólnej ścieżki działania, a w braku zainteresowania współpracą – rozważenie w związku z tym zgłoszenia do sądu opiekuńczego lub zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa organom ścigania, o ile zajądą do tego podstawy,

- c) ustalenie i podjęcie dla danej grupy, obejmującej krzywdzonego uczestnika i uczestników krzywdzących, a w razie potrzeby również innych uczestników, działań profilaktycznych, mających na celu ochronę uczestnika oraz zapobiegnięcie ponowienia się problemu w stosunku do tego uczestnika lub innego,
- d) złożenie zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, doprowadzenie do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, złożenie zgłoszenia do sądu opiekuńczego, dokonanie zgłoszenia do właściwego ośrodka pomocy społecznej,
- e) dokonanie odpowiednich, służących pomocy uczestnikowi zgłoszeń do organów, sądów, urzędów, instytucji, zakładów opieki zdrowotnej.

VII. PROCEDURY I OSOBY ODPOWIEDZIALNE ZA SKŁADANIE ZAWIADOMIEŃ O PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA NA SZKODĘ MAŁOLETNIEGO, ZAWIADAMIANIE SĄDU OPIEKUŃCZEGO I WSZCZYNIANIE PROCEDURY „NIEBIESKIEJ KARTY”

§ 19.

1. Zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa dokonywane są przez organizatora. W razie jego nieobecności uprawnienie takie ma każdy członek personelu, który posiada wiedzę lub uzasadnione podejrzenie dotyczące krzywdzenia uczestnika.
2. W razie odmowy dokonania przez organizatora zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na krzywdzeniu uczestnika, zawiadomienie to nawet w sprawach innych niż nagłe może być złożone przez każdego członka personelu, który powziął wiedzę o możliwości krzywdzenia uczestnika. Członek personelu powinien zawiadomić organizatora o dokonanym zgłoszeniu.

§ 20.

1. W toku postępowania przygotowawczego dotyczącego krzywdzenia uczestnika, personel zobowiązany jest współpracować w niezbędnym zakresie z organami ścigania, w tym m.in. stawiać się na wyznaczone terminy przesłuchań w charakterze świadka oraz udzielać informacji zgodnie ze swoją wiedzą.
2. Personel zobowiązany jest informować organizatora o dokonanych przez personel czynnościach w postępowaniu prowadzonym przez organy ścigania, dotyczącym krzywdzenia małoletniego. Wszelkie opinie o uczestniku, jego rodzinie lub sytuacji, pisemne informacje, inne dokumenty i dane związane z uczestnikiem, o których sporządzenie lub wydanie został poproszony personel albo do których sporządzenia i przedłożenia został zobowiązany personel przez organy ścigania, inne organy, sądy, instytucje, osoby prywatne, wymagają uprzedniego pisemnego zatwierdzenia przez organizatora, który zobowiązany jest zapewnić wydanie dokumentów i udostępnienie informacji zgodnie z przepisami prawa i w zakresie kompetencji organizatora.

§ 21

1. W razie stwierdzonego przez personel krzywdzenia uczestnika lub uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia uczestnika w rodzinie, w szczególności w przypadku prawdopodobnego zaniedbywania uczestnika, stosowania względem niego kar cielesnych, przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, seksualnej, nadużywania władzy rodzicielskiej albo rażącego niewywiązywania się z obowiązków rodzicielskich względem uczestnika, zamieszkiwania przez uczestnika w trudnych warunkach, wychowywania się przez uczestnika w środowisku alkoholowym lub obciążonym czynnikiem patologicznym oraz we wszelkich innych przypadkach, w których sąd opiekuńczy może

wszcząć postępowanie z urzędu, organizator zawiadamia właściwy miejscowo sąd opiekuńczy o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania z urzędu.

2. Postanowienia §22 stosuje się odpowiednio.

§ 22.

W przypadku stwierdzenia krzywdzenia uczestnika lub uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia uczestnika w rodzinie, m.in. polegającego na dopuszczaniu się względem uczestnika zaniedbań, stosowaniu względem uczestnika agresji, kar cielesnych, innych form przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, seksualnej, organizator może z inicjatywy własnej lub na prośbę innych osób, doprowadzić do wszczęcia wobec rodziny uczestnika procedury „Niebieskiej Karty” poprzez dokonanie odpowiedniego zgłoszenia na Policji lub w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej.

VIII. SPOSÓB DOKUMENTOWANIA I ZASADY PRZECHOWYWANIA UJAWNIONYCH LUB ZGŁOSZONYCH INCYDENTÓW LUB ZDARZEŃ ZAGRAŻAJĄCYCH DOBRU MAŁOLETNIEGO

§ 23.

1. U organizatora prowadzi się dokumentację dla wszystkich ujawnionych lub zgłoszonych przypadków krzywdzenia uczestnika, incydentów oraz zdarzeń zagrażających dobru małoletniego. Dokumentacja jest prowadzona w formie akt interwencyjnych.
2. Dla każdego przypadku prowadzi się odrębne akta interwencyjne, z tym zastrzeżeniem, że dla jednego uczestnika prowadzone są jedne akta interwencyjne.
3. Akta interwencyjne są przechowywane zgodnie z zasadami ochrony danych osobowych uczestników.

§ 24.

1. Akta interwencyjne obejmują: zgłoszenia, notatki służbowe, karty interwencji, plany wsparcia, protokoły, zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, zestawienie podjętych czynności, a także wszystkie inne dokumenty związane z danym uczestnikiem bądź danym przypadkiem.
2. Każdy, kto otrzymał zgłoszenie dotyczące krzywdzenia uczestnika, zobowiązany jest sporządzić notatkę służbową, wskazując w niej datę i formę otrzymanego zgłoszenia, imię, nazwisko oraz wszystkie pozyskane informacje. Notatkę tę sporządzający przedkłada organizatorowi przekazując otrzymane zgłoszenie.

IX. ZAKRES KOMPETENCJI OSOBY ODPOWIEDZIALNEJ ZA PRZYGOTOWANIE PERSONELU DO STOSOWANIA STANDARDÓW, ZASADY PRZYGOTOWANIA TEGO PERSONELU DO ICH STOSOWANIA ORAZ SPOSÓB DOKUMENTOWANIA TEJ CZYNNOŚCI

§ 25.

1. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie personelu do stosowania Standardów Ochrony Małoletnich jest organizator lub osoba przez niego wyznaczona.
2. Osoby, o których mowa w ust. 1:
 - a) udostępniają personelowi Standardy Ochrony Małoletnich, zobowiązując do zapoznania się z ich treścią,
 - b) udzielają personelowi na bieżąco informacji, instrukcji, wyjaśnień, w razie potrzeby udostępniają personelowi przykładowe wzory dokumentów tj. notatki służbowe, karty interwencji, protokoły,
 - c) prowadzą obserwacje w zakresie sprawności funkcjonowania Standardów Ochrony Małoletnich oraz ich skuteczności, zbierają od personelu postulaty dotyczące aktualizacji oraz wprowadzają do nich zmiany.

3. Personel potwierdza zapoznanie się z obowiązującymi w organizatorowi Standardami ochrony małoletnich oraz zobowiązanie do stosowania Standardów, składając w tym zakresie pisemne oświadczenie.

X. ZASADY PRZEGLĄDU I AKTUALIZACJI STANDARDÓW

§ 26.

1. Standardy Ochrony Małoletnich są wprowadzane, zmieniane i uchylane przez organizatora.
2. Standardy podlegają obowiązkowej ocenie i aktualizacji nie rzadziej niż co dwa lata, licząc od daty ich wprowadzenia bądź od ostatniej aktualizacji w celu zapewnienie ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami prawa.
3. Standardy mogą być aktualizowane w każdym czasie, w zależności od potrzeb uczestników i zmieniającej się sytuacji, dotychczasowych doświadczeń, a w szczególności ich skuteczności.
4. Każdy członek personelu może zgłosić organizatorowi w formie pisemnej postulat wprowadzenia zmian lub uzupełnień dotychczasowych Standardów Ochrony Małoletnich.
5. Wszelkie zmiany Standardów Ochrony Małoletnich podlegają ogłoszeniu poprzez zamieszczenie na stronie internetowej organizatora tekstu jednolitego zmienionych Standardów oraz ich wersji skróconej.

XI. ZASADY KORZYSTANIA Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH Z DOSTĘPEM DO SIECI INTERNET, PROCEDURY OCHRONY UCZESTNIKÓW PRZED TREŚCIAMI SZKODLIWYMI I ZAGROŻENIAMI W SIECI INTERNET ORAZ UTRWALONYMI W INNEJ FORMIE

§ 27.

1. Z uwagi na brak zapewnienia dostępu do sieci Internet dla małoletnich przez organizatora, nie wprowadza się zasad korzystania z urządzeń, ani procedur ochrony uczestników przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie.
2. Zauważone szkodliwe i niedozwolone treści należy zgłaszać do organizatora.
3. Uczestnicy są uprawnieni do korzystania z prywatnych urządzeń elektronicznych, w tym z dostępem do sieci Internet, poza prowadzonymi zajęciami, warsztatami, kursami, eventami lub innymi usługami świadczonymi przez organizatora, z zastrzeżeniem, że zabronione jest:
 - a) przeglądanie, odtwarzanie, okazywanie, udostępnianie treści i innych materiałów: nieprzeznaczonych dla małoletnich lub przeznaczonych dla małoletnich w starszym wieku, okrutnych, brutalnych, związanych przemocą agresją, nawołujących do nienawiści, nietolerancji, czynienia krzywdy, prześmiewczych, znieważających lub zniesławiających inne osoby, w szczególności innych uczestników lub personelu, pornograficznych, innych mogących mieć negatywny wpływ na psychikę i zachowanie uczestników,
 - b) graniu w gry zawierające element przemocy, agresji, brutalnych obrazów, oglądanie materiałów lub gry innych graczy,
 - c) utrwalanie wizerunku, w tym nagrywanie materiałów video, robienie zdjęć, nagrywanie materiałów audio innych uczestników lub personelu bez ich niemogącej budzić wątpliwości zgody, a także wykorzystywanie tych nagrań w jakikolwiek sposób, w tym poprzez udostępnianie innym osobom, publikowanie w sieci Internet, drukowanie bądź wykorzystywanie w jakikolwiek sposób,
 - d) dokonywanie czynności, o których mowa lit. c) powyżej w stosunku do uczestników z niepełnosprawnościami oraz szczególnymi potrzebami edukacyjnymi nawet za ich zgodą,
 - e) nękanie innych uczestników oraz personelu przy użyciu urządzenia elektronicznego w jakikolwiek sposób, w szczególności wykonywanie liczyń połączeń telefonicznych, wysyłanie liczyń wiadomości sms, mms, za pośrednictwem aplikacji i komunikatorów, do innych osób, gdy sobie tego życzą,

- f) jakiegokolwiek krzywdzenie lub narażenie na krzywdę, sprawienie przykrości, ośmieszenie, poniżenie, robienie sobie żartów, inne nieprzyjemne zachowania wobec uczestników lub personelu z użyciem urządzeń elektronicznych.
4. Każdy członek personelu stwierdziwszy wykorzystanie urządzeń elektronicznych oraz sieci Internet w sposób zabroniony, zobowiązany jest do natychmiastowej reakcji, prowadzącej w pierwszej kolejności do przerwania zabronionego działania. Reakcja powinna być adekwatna i dostosowana do przewinienia uczestnika.

XII. ZASADY I SPOSÓB UDOSTĘPNIANIA RODZICOM ORAZ MAŁOLETNIM STANDARDÓW DO ZAZNAJOMIENIA SIĘ Z NIMI I ICH STOSOWANIA

§ 28.

1. Standardy Ochrony Małoletnich są udostępnione rodzicom oraz uczestnikom w celu zaznajomienia się z nimi i ich stosowania poprzez zamieszczenie na stronie internetowej organizatora oraz wywieszenie w lokalu organizatora w wersji pełnej oraz skróconej - zawierającej informacje istotne dla małoletnich.
2. Organizator informuje rodziców o obowiązywaniu Standardów Ochrony Małoletnich, konieczności zapoznania się z ich treścią i ich stosowania, miejscach udostępnienia, a także istotnej wadze dokumentu.

§ 29.

1. **Standardy Ochrony Małoletnich obowiązują od dnia 15 sierpnia 2024 r.**
2. Załączniki do Standardów stanowią ich integralną część.

Ewa Izabela Matczuk Prezes Zarządu Fundacji

Beata Gabriela Stawarska Wiceprezes Zarządu Fundacji

Właściwe podpisy na oryginale dokumentu.

....., dnia

.....
(imię i nazwisko członka personelu)

.....
(forma zatrudniania/stanowisko)

OŚWIADCZENIE O ZAPOZNANIU SIĘ ZE STANDARDAMI OCHRONY MAŁOLETNIICH

Niniejszym oświadczam, że zapoznałem się ze Standardami Ochrony Małoletnich obowiązującymi w Pomorskiej Fundacji Ochrony Zabytków NOTABENE i przyjmuję je do stosowania.

.....
(podpis)

Procedura weryfikacji członków personelu w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym

1. Organizator przed dopuszczeniem do wykonywania pracy z małoletnimi weryfikuje czy członek personelu figuruje w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym, prowadzonym przez Ministra Sprawiedliwosci lub w Rejestrze osb, w stosunku do ktorych Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze (zwany dalej **Rejestrem**). Weryfikacja będzie obejmować tzw. rejestr z dostępem ograniczonym.
2. Weryfikacji dokonuje Organizator lub inna upoważniona przez niego osoba.
3. Osoba, o której mowa w ust. 1, przedkłada Organizatorowi informację z Krajowego Rejestru Karnego w zakresie przepięstw określonych w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 1939), lub za odpowiadające tym przepięstwom czyny zabronione określone w przepisach prawa obcego.
4. Weryfikacja członków personelu zatrudnionych w ramach umowy cywilnoprawnej, stażystów, praktykantów odbywa się, przed podpisaniem umowy (a jeśli umowa zawarta jest na dłużej niż rok, co najmniej raz w roku kalendarzowym), a pracowników zatrudnionych w ramach umowy o pracę, co najmniej raz w roku kalendarzowym lub bezpośrednio przed rozpoczęciem pracy z małoletnimi, jeśli zajdzie taka potrzeba.
5. Informacje uzyskane z Rejestru pracodawca utrwała w formie wydruku i załącza do akt osobowych pracownika albo dokumentacji dotyczącej osoby dopuszczonej do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.
6. Odpowiedzią na zapytanie w Rejestrze może być informacja:
 - a. „FIGURUJE” – oznacza to, że w Rejestrze zgromadzone zostały dane osoby wskazanej w zapytaniu;
 - b. „W Rejestrze nie ma informacji o osobach, dla których są spełnione warunki zawarte w zapytaniu” – oznacza to, że w Rejestrze nie zostały zgromadzone dane osoby wskazanej w zapytaniu;
 - c. „Trwa postępowanie w celu ustalenia prawidłowych danych. Uzyskanie informacji będzie możliwe po jego zakończeniu” – oznacza to, że dla wskazanych w zapytaniu danych prowadzone jest postępowanie wyjaśniające i udzielenie informacji nie będzie możliwe do czasu jego zakończenia. W przypadku uzyskania takiej informacji ponowne zapytanie należy wysłać w późniejszym terminie, w pilnych przypadkach należy skontaktować się z Biurem Informacyjnym Krajowego Rejestru Karnego. W wypadku uzyskania takiego wyniku podpisanie umowy zostaje wstrzymane, a w przypadku obecnego pracownika nie jest on dopuszczany do pracy z małoletnimi.
7. W przypadku uzyskania informacji o niefigurowaniu w Rejestrze umowa z daną osobą może zostać podpisana, bez konieczności sporządzania notatki o weryfikacji.
8. W stosunku do osoby figurującej w Rejestrze Organizator podejmuje niezwłocznie odpowiednie czynności mające na celu zapewnienie odpowiedniej ochrony małoletnim, w szczególności podejmuje decyzję o nie zawarciu z daną osobą umowy, a w przypadku pracownika etatowego o odsunięciu osoby figurującej w Rejestrze od czynności, projektów, działań związanych z pracą z małoletnimi.

NOTATKA SŁUŻBOWA / KARTA INTERWENCJI		
Imię i nazwisko małoletniego		
Data sporządzenia karty interwencji		
Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)		
Osoba zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia (imię i nazwisko, stanowisko lub pokrewieństwo)		
Opis podjętych działań	Data i miejsce	Opis
Przeprowadzone rozmowy z opiekunami małoletniego	Data i miejsce	Opis
Forma podjętej interwencji		
Dane dotyczące interwencji (nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję) i data interwencji		
Wyniki interwencji: działania organów / działania podjęte przez rodziców, jeśli organizator posiada stosowne informacje	Data i organ podejmujący interwencję	Opis
Uwagi i podsumowanie		

PLAN WSPARCIA	
Przyczyna opracowania Planu wsparcia	
Data sporządzenia Planu wsparcia	
Imię i nazwisko małoletniego	
Imiona i nazwiska członków zespołu sporządzającego Plan wsparcia	
Diagnoza sytuacji małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia	
Cel wsparcia małoletniego	
Zakres udzielanego wsparcia i współpracy z podmiotami zewnętrznymi	
Zakres, wymiar godzin, okres wsparcia udzielonego dziecku	
Formy wsparcia krzywdzonego dziecka	
Metody wsparcia krzywdzonego dziecka	

Załącznik nr 5

– ANONIMOWA ANKIETA MONITORUJĄCA STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNI

PYTANIE	TAK	NIE
Czy znasz Standardy Ochrony Małoletnich obowiązujące u organizatora?		
Czy znasz treść dokumentu Standardy Ochrony Małoletnich?		
Czy potrafisz rozpoznawać symptomy krzywdzenia dzieci?		
Czy wiesz, jak reagować na symptomy krzywdzenia dzieci?		
Czy znasz procedurę zgłaszania zdarzeń zagrażających dzieciom?		
Czy zdarzyło Ci się zaobserwować naruszenie zasad zawartych w Standardach Ochrony Małoletnich przez innego pracownika?		
Czy zgłosiłeś naruszenie zgodnie z procedurą?		
Czy naruszenie okazało się zasadne?		
Czy zgłaszałeś uwagi do obecnych Standardów?		
Czy uważasz, że SOM wymagają aktualizacji? Jeżeli tak, to poniżej opisz jakiej.		
Czy masz jakieś inne uwagi? Jeżeli tak to je opisz poniżej.		

**– STADARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH (WERSJA SKRÓCONA DLA MAŁOLETNIICH)
w Pomorskiej Fundacji Ochrony Zabytków NOTABENE**

1. Osoby, które kontaktują się z Tobą podczas wykonywania swojej pracy, powinny zachowywać się grzecznie i z poszanowaniem Twoich potrzeb.
2. Pracownikom nie wolno stosować w stosunku do Ciebie przemocy.
3. Masz prawo do zadawania pytań pracownikom i otrzymywania na nie wyczerpujących odpowiedzi.
4. Pracownikom nie wolno na Ciebie krzyczeć.
5. Masz prawo do informacji o wszystkich decyzjach, które są w stosunku do Ciebie podejmowane i wyjaśnienia dlaczego takie są.
6. Masz prawo do prywatności. Pracownikom nie wolno przekazywać informacji o Tobie innym dorosłym ani dzieciom, z wyjątkiem Twoich rodziców lub opiekunów.
7. Pracownikom nie wolno bez zgody Twojej i Twoich rodziców lub opiekunów robić Ci zdjęć, nagrywać filmów.
8. Pracownikom nie wolno zachowywać się w Twojej obecności niewłaściwie, używać wulgarnych słów, gestów lub żartów, obrażać kogokolwiek, nawiązywać w wypowiedziach do Twojej atrakcyjności, używać przemocy.
9. Nikomu nie wolno Cię krzywdzić, w jakikolwiek sposób.
10. Pracownikom nie wolno nawiązywać z Tobą jakichkolwiek relacji romantycznych, ani składać Ci propozycji o nieodpowiednim charakterze.
11. Pracownikom nie wolno proponować Ci alkoholu, papierosów ani nielegalnych substancji.
12. Pracownikom nie wolno używać ich w Twojej obecności.
13. Pracownikom nie wolno przyjmować pieniędzy ani prezentów od Ciebie.
14. Masz prawo być traktowane tak samo jak wszystkie inne dzieci. Pracownicy nie powinni nikogo faworyzować.
15. Pracownikom wolno Cię dotykać tylko za Twoją zgodą i w taki sposób, aby był dla Ciebie odpowiedni.
16. Pracownikom nie wolno Cię bić, szturchać, popychać ani dotykać Cię w jakikolwiek inny sposób, którego nie chcesz lub czujesz się źle.
17. Pracownicy mogą się z Tobą kontaktować wyłącznie w czasie pracy i w związku z ich pracą.
18. Pracownikom nie wolno zapraszać Cię do ich miejsca zamieszkania, spotykać się z Tobą poza jego godzinami pracy ani kontaktować się z Tobą w mediach społecznościowych lub przez prywatny telefon.

PAMIĘTAJ!

**Zawsze kiedy czujesz się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, ktoś robi Ci krzywdę
lub zachowuje nieodpowiednio, możesz powiedzieć o tym innemu pracownikowi,
który Cię wysłucha i pomoże!**